

А. М. Шубадзёрава

*дацэнт кафедры сацыяльна-гуманітарных дысцыплін
Магілёўскага інстытута МУС,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт*

**ВЫКАРЫСТАННЕ ІНАВАЦЫЙНЫХ ТЭХНАЛОГІЙ
У ВЫКЛАДАННІ ДЫСЦЫПЛІНЫ «БЕЛАРУСКАЯ МОВА
(ПРАФЕСІЙНАЯ ЛЕКСІКА)»**

**USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING
DISCIPLINE «BELARUSIAN LANGUAGE
(PROFESSIONAL VOCABULARY)»**

***Анацыя.** У артыкуле разглядаецца выкарыстанне інавацыйных тэхналогій у вучэбным працэсе. У прыватнасці, апісваюцца магчымасці і асаблівасці практычнага выкарыстання тэхналогіі модульнага навучання, камп'ютарных тэхналогій, праектнага навучання ў працэсе выкладання дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)».*

***Ключавыя словы:** інавацыйныя тэхналогіі, модульнае навучанне, камп'ютарныя тэхналогіі, праектнае навучанне, беларуская мова, прафесійная лексіка.*

***Annotation.** The article examines the use of innovative technologies in the educational process. In particular, the possibilities and features of practical use of modular learning technology, computer technology, project learning in the teaching of the discipline «Belarusian language (professional vocabulary)» are described.*

***Keywords:** innovative technologies, modular training, computer technologies, project training, belarusian language, professional vocabulary.*

Асаблівая ўвага ў сучаснай сістэме адукацыі надаецца фарміраванню ў навучэнцаў універсальных, прафесійных і спецыялізаваных кампетэнцый і авалоданню ўніверсальнымі спосабамі вучэбнай дзейнасці. У вышэйшых навучальных установах Рэспублікі Беларусь у вучэбных планах для розных спецыяльнасцей і спецыялізацый прадугледжана выкладанне дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)», асноўная мэта якой — выпрацаваць і замацаваць практычныя ўменні і навыкі грамаднага карыстання вуснай і пісьмовай беларускай мовай.

Адным з дзейсных спосабаў дасягнення пастаўленай мэты з'яўляецца выкарыстанне інавацыйных адукацыйных тэхналогій. Разгледзім тэхналогіі, якія часта і эфектыўна выкарыстоўваюцца пры вывучэнні

вышэйназванай дысцыпліны (тэхналогія модульнага навучання, інфармацыйныя камп'ютарныя тэхналогіі, праектнае навучанне).

Модульнае навучанне адносіцца да ліку асобасна-арыентаваных тэхналогій, якія маюць індывідуальны і дыферэнцыраваны падыход да навучання кожнага студэнта і ўлічваюць іх здольнасці, патрэбы і асаблівасці.

Такі падыход з'яўляецца дзейсным і перспектывым пры вывучэнні дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)», бо першакурснікі маюць розны ўзровень беларускамоўнай падрыхтоўкі, таму што вучыліся па праграмах з рознымі мовамі навучання ў агульнаадукацыйных установах. У курсантаў, якія вучыліся ў школах з беларускай мовай навучання, багацейшы лексічны запас, яны валодаюць большымі камунікацыйнымі здольнасцямі, лепш успрымаюць інфармацыю на беларускай мове. Модульная тэхналогія ў большай ступені, чым традыцыйныя формы навучання, дазваляе ўлічыць індывідуальны патэнцыял навучэнцаў і павысіць узровень авалодання прафесійнай лексікай.

Адна з пераваг модульнай тэхналогіі звязана з развіццём практыка-арыентаванага падыходу да навучання, які актыўна выкарыстоўваецца пры вывучэнні дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)».

Даследчыкі адзначаюць: «Модульнае навучанне — гэта такая форма арганізацыі працэсу, пры якой вучань працуе з праграмай, якая складаецца з модуляў. Сутнасць модульнага навучання: вучань поўнасцю самастойна (альбо з некаторай дапамогай настаўніка) дасягае канкрэтных мэт вучэбнай пазнавальнай дзейнасці ў працэсе работы з модулем» [1, с. 46]. Навучэнец, працуючы па модулі, кіруецца пэўнай інструкцыяй, у якой вызначаны: 1) мэта засваення модуля; 2) крыніцы вучэбнага матэрыялу, неабходныя для выканання модуля; 3) спосабы авалодання вучэбнай інфармацыяй (выканаць практыкаванне, перакласці тэкст, напісаць анатацыю і інш.); 4) праверка выканання прапанаваных заданняў (тэсты розных відаў, пісьмовыя работы, тэрміналагічныя дыктанты і інш.). Такі кантроль дазваляе вызначыць ступень засваення навучэнцамі вучэбнага матэрыялу.

Паколькі ў навуковай і навукова-метадычнай літаратуры падрабязна апісана структура модульна-блочнай тэхналогіі, яе кампаненты, адметнасці пабудовы модуляў і іх тыпы, разгледжаны адрозненні модульнай тэхналогіі ад іншых адукацыйных сістэм, а таксама асаблівасці яе прымянення на розных ступенях навучання [2; 3; 4], звернем увагу толькі на адметнасці выкарыстання модульнай тэхналогіі пры выкладанні дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)».

Для найбольш эфектыўнага правядзення заняткаў па модульнай тэхналогіі неабходна ўлічваць наступныя фактары:

1. Ступень падрыхтаванасці студэнтаў першага курса, узровень фарміраванасці ў іх моўных уменняў і навыкаў, якія з'яўляюцца істотнымі пры распрацоўцы модульных заняткаў.

2. Уменне навучэнцаў працаваць самастойна. Элементы модульнай тэхналогіі неабходна ўводзіць паступова, пры вывучэнні асобных тэм курса, фарміруючы тым самым навыкі самастойнай працы. Па модульнай тэхналогіі найбольш мэтазгодна, на нашу думку, праводзіць заняткі па тэмах, звязаных з вывучэннем норм беларускай літаратурнай мовы: арфаграфічных, марфалагічных, сінтаксічных і інш. Урокі-модулі дазваляць выкладчыку ўлічыць базавы ўзровень падрыхтоўкі навучэнцаў, забяспечыць індывідуальны тэмп навучання, падабраць аптымальную форму арганізацыі вучэбнай дзейнасці (індывідуальна, у парах, у групе і інш.).

3. Спецыфіку вывучэння прафесійнай лексікі, якая ўключае некалькі этапаў: а) азнаямленне з лексічнай адзінкай (гукавое і графічнае афармленне, семантыка, граматычныя прыметы); б) засваенне (замацаванне ў памяці навучэнцаў); в) выкарыстанне тэрміна ў маўленні. Матэрыялы для модульных заняткаў павінны быць падабраны з улікам вышэйапісанай метадалагічнай сістэмы вывучэння прафесійнай лексікі.

Такім чынам, модульны падыход да навучання дазваляе максімальна індывідуалізаваць работу па засваенні новага матэрыялу, фарміраванні неабходных уменняў і навыкаў, забяспечыць пэўнае выкананне прапанаваных заданняў і праверку правільнасці іх выканання і ў цэлым аптымізаваць вучэбны працэс.

Пры выкладанні дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» актыўна выкарыстоўваюцца камп'ютарныя тэхналогіі навучання — «гэта сукупнасць метадаў, прыёмаў, спосабаў, сродкаў забеспячэння педагогічных умоў для мэтанакіраванага працэсу навучання, саманавучання і самакантролю на аснове камп'ютарнай тэхнікі, сродкаў тэлекамунікацыйнай сувязі, інтэрактыўнага праграмна-метадычнага забеспячэння, якая мадэлюе частку функцый педагога па перадачы інфармацыі, кіраванні вучэбнай і пазнавальнай асобасна-арыентаванай дзейнасцю» [5].

Інфармацыйныя камп'ютарныя тэхналогіі даюць выкладчыку новыя магчымасці ў выкладанні беларускай мовы (прафесійнай лексікі), у значнай меры аблягчаюць яго працу, павышаюць эфектыўнасць навучання, дазваляюць палепшыць якасць выкладання, актывізаваць пазнавальную дзейнасць навучэнцаў.

Камп’ютарныя тэхналогіі — гэта не толькі новыя тэхнічныя сродкі, але і новыя формы і метады выкладання, новы падыход да працэсу навучання. Шырокае выкарыстанне персанальных камп’ютараў зрабіла магчымым актыўнае прымяненне тэхналогій мультымедыя пры вывучэнні прафесійнай лексікі.

Асаблівую цікавасць выклікаюць мультымедычныя прэзентацыі — новы дыдактычны сродак для арганізацыі вучэбнага працэсу. Пры дапамозе прэзентацый можна ствараць вучэбныя матэрыялы, якія спрашчаюць падачу і засваенне новай інфармацыі, робяць яе нагляднай.

На практычных занятках па беларускай мове (прафесійнай лексіцы) выкарыстоўваюцца пераважна навучальныя прэзентацыі, прычым на ўсіх этапах навучання: пры тлумачэнні новага матэрыялу, яго замацаванні і паўтарэнні, кантролі ведаў, уменняў і навыкаў. Даволі часта прэзентуюцца схемы, табліцы, алгарытмы выканання заданняў, якія спрыяюць больш хуткаму і трываламу засваенню вучэбнага матэрыялу. Акрамя гэтага, мультымедычныя прэзентацыі актыўна выкарыстоўваюцца навучэнцамі пры падрыхтоўцы вусных паведамленняў.

Камп’ютарныя тэхналогіі дазваляюць ствараць падручнікі новага тыпу — электронныя вучэбна-метадычныя комплексы (далей — ЭВМК), якія размяшчаюцца на базе адукацыйнай платформы Moodle. ЭВМК па дысцыпліне «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» складаецца з некалькіх блокаў:

1. Метадычнае забеспячэнне: тлумачальная запіска курса, вучэбная праграма, метадычныя рэкамендацыі, гласарый, спіс літаратуры і іншыя дакументы і інструкцыі, якія садзейнічаюць арганізацыі работы па выкладанні дысцыпліны.

2. Матэрыялы для тэарэтычнай падрыхтоўкі. Нягледзячы на тое, што дысцыпліна «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» не прадугледжвае правядзенне лекцыйных заняткаў, наяўнасць тэарэтычнай часткі — неабходны элемент дадзенага курса. Размяшчаныя матэрыялы дапамогуць навучэнцам падрыхтавацца да практычных заняткаў, выканаць практыкаванні і заданні, пры неабходнасці знайсці і паўтарыць неабходную інфармацыю.

3. Матэрыялы для практычнай работы: электронныя заданні, практыкаванні, якія дазваляюць праводзіць лексічны, арфаграфічны, граматычны трэнінг, выконваць творчыя заданні розных відаў і інш.

4. Матэрыялы для праめжкавага і выніковага кантролю: тэсты, кантрольныя работы, заданні.

З дапамогай ЭВМК можна забяспечыць: комплексны, інтэграваны падыход да навучання прафесійнай лексіцы, паўнаватрасную самастойную працу навучэнцаў у індывідуальным рэжыме на ўсіх этапах працы, арганізацыю дыстанцыйнага навучання беларускай мове і многае іншае.

Пры выкладанні дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» добра зарэкамендаваў сябе метада праектнага навучання. У апошні час навукоўцы адрозніваюць паняцці «праектнае навучанне», «метада праектаў» і «праектная дзейнасць», адзначаючы, што мяжа паміж імі досыць умоўная. Праектнае навучанне звычайна разглядаюць як дыдактычную сістэму, метада праектаў — як кампанент гэтай сістэмы, педагогічную тэхналогію, якая прадугледжвае інтэграцыю ведаў, іх прымяненне і набыццё новых. Праектная дзейнасць — гэта кампанент праектнага навучання, які ўяўляе сабой творчую работу па рашэнні практычнай задачы, мэты і змест якой вызначаюцца і рэалізуюцца навучэнцамі пад кіраўніцтвам выкладчыка [6, с. 32].

Праектны метада найбольш мэтазгодна, на нашу думку, выкарыстоўваць пры вывучэнні тэмы «Функцыянальныя стылі маўлення». У якасці аб'екта даследавання неабходна выбраць пэўнае юрыдычнае паняцце, якое можа выкарыстоўвацца ў розных стылях маўлення. Практычная задача для навучэнцаў — стварыць паведамленне, вуснае ці пісьмовае, якое прадэманстравала б ужыванне дадзенага юрыдычнага паняцця ў пэўнай сітуацыі, вызначанай тым ці іншым функцыянальным стылем маўлення.

Выконваючы праекты, студэнты атрымліваюць магчымасць прымяніць на практыцы веды, атрыманыя на занятках, раскрыць свой творчы патэнцыял, праявіць даследчыя здольнасці, актыўнасць, самастойнасць.

Абагульняючы сказанае вышэй, неабходна падкрэсліць, што пры выкладанні дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» часта выкарыстоўваюцца такія інавацыйныя тэхналогіі, як модульная, камп'ютарныя тэхналогіі, праектнае навучанне. Яны садзейнічаюць развіццю важных асабістых і прафесійных якасцей і ўменняў будучых спецыялістаў: самастойна працаваць з рознымі крыніцамі інфармацыі, арганізоўваць свой рабочы час, вызначаць праблему і шукаць шляхі яе вырашэння.

Спіс асноўных крыніц

1. Арцымёнак, Г. А. Інавацыйныя тэхналогіі ў мовазнаўстве і методыцы яго выкладання : метадычныя рэкамендацыі / Г. А. Арцымёнак, В. Э. Зіманскі. — Віцебск : ВДУ імя П. М. Машэрава, 2018. — 59 с.

2. Цуркан, Н. В. Модульные технологии обучения как составляющая современных педагогических технологий / Н. В. Цуркан, Д. В. Шведов // *The Scientific Heritage*. — 2020. — № 45-3(45). — С. 24–27.

3. Назаров, Р. С. Особенности модульной технологии обучения как инновационная образовательная технология / Р. С. Назаров, Х. А. Эвазов // *Вестн. Технолог. ун-та Таджикистана*. — 2013. — № 1(20). — С. 65–69.

4. Иванова, Т. А. Возможности и преимущества модульной технологии обучения / Т. А. Иванова // *Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения*. — 2010. — № 17. — С. 235–237.

5. Старыгина, Г. М. История развития компьютерных технологий обучения русскому языку как иностранному / Г. М. Старыгина, А. О. Андрейченко // *Перспективы развития научных исследований в 21 веке : сб. материалов XII междунар. науч.-практ. конф., Махачкала, 30 окт. 2016 г.* — Махачкала : Апробация, 2016. — С. 110–115.

6. Родонova, С. Ю. Применение проектной технологии при обучении студентов методике преподавания русского языка как иностранного / С. Ю. Родонova // *Культура. Литература. Язык : материалы конференции «Чтения Ушинского», Ярославль, 3–4 марта 2016 г.* / Ярослав. гос. пед. ун-т им. К. Д. Ушинского. — Ярославль, 2016. — С. 31–35.